अंकयोजना (Marking Scheme) xii class 2024

संस्कृतम ऐच्छिकम् (Sanskrit Elective)

(QP Code) - 49 Set - 4 MM- 80

Strictly confidential

(For Internal and Restricted use only)

General Instructions -

1. You are aware that evaluation is the most important process in the actual and correct assessment of the candidates. A small mistake in evaluation may lead to serious problems which may affect the future of the candidates, education system and teaching profession. To avoid mistakes, it is requested that before starting evaluation, you must read and understand the spot evaluation guidelines carefully.
2. **"Evaluation policy is a confidential policy as it is related to the confidentiality of the examinations conducted, Evaluation done and several other aspects. Its' leakage to public in any manner could lead to derailment of the examination system and affect the life and future of millions of candidates. Sharing this policy/document to anyone, publishing in any magazine and printing in News Paper/Website etc may invite action under various rules of the Board and IPC."**
3. Evaluation is to be done as per instructions provided in the Marking Scheme. It should not be done according to one's own interpretation or any other consideration. Marking Scheme should be strictly adhered to and religiously followed. **However, while evaluating, answers which are based on latest information or knowledge and/or are innovative, they may be assessed for their correctness otherwise and due marks be awarded to them. In class-XII, while evaluating two competency-based questions, please try to understand given answer and even if reply is not from marking scheme but correct competency is enumerated by the candidate, due marks should be awarded.**
4. The Marking scheme carries only suggested value points for the answers.These are in the nature of Guidelines only and do not constitute the complete answer. The students can have their own expression and if the expression is correct, the due marks should be awarded accordingly.

5. The Head-Examiner must go through the first five answer books evaluated by each evaluator on the first day, to ensure that evaluation has been carried out as per the instructions given in the Marking Scheme. If there is any variation, the same should be zero after delibration and discussion. The remaining answer books meant for evaluation shall be given only after ensuring that there is no significant variation in the marking of individual evaluators.
6. Evaluators will mark(√) wherever answer is correct. For wrong answer CROSS 'X" be marked. Evaluators will not put right (✔) while evaluating which gives an impression that answer is correct and no marks are awarded. This is most common mistake which evaluators are committing.
7. If a question has parts, please award marks on the right-hand side for each part. Marks awarded for different parts of the question should then be totaled üp and written in the left- hand margin and encircled. This may be followed strictly.
8. If a question does not have any parts, marks must be awarded in the left-hand margin and encircled. This may also be followed strictly.
9. If a student has attempted an extra question, answer of the question deserving more marks should be retained and the other answer scored out with a note **"Extra Question".**
10. No marks to be deducted for the cumulative effect of an error. It should be penalized only once
11. A full scale of marks------------ (example 0 to 80/70/60/50/40/30 marks as given in Question Paper) has to be used. Please do not hesitate to award full marks if the answer deserves it.
12. Every examiner has to necessarily do evaluation work for full working hours i.e., 8 hours every day and evaluate 20 answer books per day in main subjects and 25 answer books per day in other subjects (Details are given in Spot Guidelines). This is in view of the reduced syllabus and number of questions in question paper.
13. Ensure that you do not make the following common types of errors committed by the Examiner in the past:-
    - Leaving answer or part thereof unassessed in an answer book.
    - Giving more marks for an answer than assigned to it.
    - Wrong totaling of marks awarded on an answer.
    - Wrong transfer of marks from the inside pages of the answer book to the title page.
    - Wrong question wise totaling on the title page.
    - Wrong totaling of marks of the two columns on the title page.

- Wrong grand total.
- Marks in words and figures not tallying/not same.
- Wrong transfer of marks from the answer book to online award list.
- Answers marked as correct, but marks not awarded. (Ensure that the right tick mark is correctly and clearly indicated. It should merely be a line. Same is with the X for incorrect answer.)
- Half or a part of answer marked correct and the rest as wrong, but no marks awarded.

14. While evaluating the answer books if the answer is found to be totally incorrect, it should be marked as cross (X) and awarded zero (0) Marks.
15. Any unassessed portion, non-carrying over of marks to the title page, or totaling error detected by the candidate shall damage the prestige of all the personnel engaged in the evaluation work as also of the Board. Hence, in order to uphold the prestige of all concerned, it is again reiterated that the instructions be followed meticulously and judiciously.
16. The Examiners should acquaint themselves with the guidelines given in the **"Guidelines for Spot Evaluation"** before starting the actual evaluation.
17. Every Examiner shall also ensure that all the answers are evaluated, marks carried over to the title page, correctly totaled and written in figures and words.
18. The candidates are entitled to obtain photocopy of the Answer Book on request on payment of the prescribed processing fee. All Examiners/Additional Head Examiners/Head Examiners are once again reminded that they must ensure that evaluation is carried out strictly as per value points for each answer as given in the Marking Scheme.

कृपया ध्यान दीजिएः

1. कुछ प्रश्नों के विकल्पात्मक उत्तर भी हो सकते हैं। इस अङ्क योजना में दिए गए उत्तर निदर्शनात्मक हैं। इनके अतिरिक्त भी संदर्भानुसार सही उत्तर हो सकते हैं, अतः अङ्क दिए जाएँ।
2. अनुच्छेद अथवा श्लोकों पर आधारित प्रश्न अवबोधनात्मक हैं। विद्यार्थी अनुच्छेद में दिए गए शब्दों के स्थान पर पर्यायवाची शब्दों का प्रयोग भी कर सकते हैं, इसके लिए भी अङ्क दिए जाएँ। विद्यार्थी उत्तर देते समय उपयुक्त विभक्ति अथवा वचन का प्रयोग नहीं करते तो अंशतः अङ्क काटे जाएँ, संपूर्ण नहीं ।
3. त्रुटिपूर्ण वर्तनी अथवा अशुद्ध व्याकरणात्मक प्रयोगों के लिए अनुपाततः अङ्क काटे जाएँ न कि पूरे अङ्क ।
4. आंशिक दृष्टि से सही उत्तरों के लिए भी अंशतः अङ्क अवश्य दिए जाएँ।
5. खण्ड "ख" मे (रचनात्मकं कार्यम्) के अंतर्गत विषयप्रतिपादन और वाक्य संरचना प्रमुख है, न कि वाक्य का सौंदर्य-तत्त्व । आंशिक वाक्य-शुद्धता के लिए भी अङ्क दिए जाएँ।
6. जिन प्रश्नों में बच्चों को उत्तर लिखने के लिए अतिरिक्त प्रश्न दिए गए है, वहाँ किसी भी क्रम में प्रश्नों के सही उत्तर लिखने पर अङ्क दिए जाएँ। जैसेः- दिए गए 3 प्रश्नों में से किन्हीं भी 2 सही उत्तरों पर अङ्क दिए जाएँ चाहे 3 में से पहला उत्तर गलत ही हो, अन्तिम दो प्रश्नों को सही माना जाए।

संकेतात्मक उत्तर व अंक-विभाजन

खण्डः "क" (अपठितावबोधनम्) 10 अङ्काः

1-(अ)एकपदेन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्) 2×1=2

(i)डा. विक्रमसाराभाई (ii)वैज्ञानिकाः (iii)भारतीय-अन्तरिक्ष-अनुसन्धान-संगठनस्य ।

(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत (केवलं प्रश्नद्वयम्) 2×2=4

(i) देशे विज्ञानस्य प्रगत्यर्थं वैज्ञानिकैः अंतरिक्षशोधक्षेत्रे अनुसन्धानस्य महती आवश्यकता अनुभूता।

(ii)संगठनस्य सुयोग्याः वैज्ञानिकाः दिवानिशम् अनुसंधानकार्ये संलग्नाः सन्ति ।

(iii)संगठनेन प्रक्षेपितं चन्द्रयानं चन्द्रमसम् अगच्छत्।

(इ)भारतीयाः वैज्ञानिकाः/भारतीय-अंतरिक्ष-अनुसंधान-संगठनम्/ चन्द्रयानं अथवा अन्य उपयुक्त शीर्षक। 1

(ई) यथानिर्देशमुत्तरत-(केवलं प्रश्नत्रयम्) 1×3=3

(i) B-वैज्ञानिकाः (ii) A सुयोग्याः (iii) C विश्वे (iv) C सन्ति।

खण्डः ख (रचनात्मककार्यम्)
(10अंकाः)

2- पत्रलेखनम् 5

छात्राः प्रदत्तसङ्केतानां सहायतया स्वमत्यनुसारं पत्रं लेखिष्यन्ति ।

अथवा

छात्राः स्वमत्यनुसारं प्रधानाचार्यं प्रति पत्रं लेखिष्यन्ति ।

3- (क) छात्राः प्रदत्तविषये संस्कृतेन **अनुच्छेदं** लेखिष्यन्ति । 5

अथवा

(ख) **अनुवादः** 5×1=5

(i)- वृक्षे अनेके पक्षिणः/विहगाः सन्ति।

(ii) मोहनः बसयानेन विद्यालयं गच्छति।

(iii) राकेशं परितः/समन्तात् मित्राणि सन्ति।

(iv) रमेशः स्वमित्राय पुस्तकं ददाति /यच्छति ।

(V) राजा/नृपः अपराधिनं/ अभियुक्तं दण्डयति/दण्डं ददाति।

(vi) सः/सा सत्यं वदेत्। /तेन/तया सत्यं वक्तव्यम्।

(vii) अद्य सर्वाणि मित्राणि उद्याने गीतम् अगायन्/गीतवन्तः ।

खण्डः ग (अनुप्रयुक्तव्याकरणम्) 15 अंकाः

4 - सन्धिं/सन्धिविच्छेदम् (केवलं प्रश्नत्रयम्) 3×1=3

(क)पताका+इयम् (ख)सुमेरोः+इव

(ग)कः+ अपि

(घ) अलं +चिन्तया (प्रश्न पत्र में अशुद्धि के कारण उत्तर लिखने पर पूर्ण अंक दिये जाएं।)

5- प्रकृतिप्रत्ययम्- (केवलं प्रश्नत्रयम्) 3×1=3

(i) A प्र+दा+यत्

(ii) B दा+तव्यत्

(iii) C बालत्वम्

(iv) B अनार्या ।

6- अव्ययपदम्- (केवलं प्रश्नत्रयम्) 3×1=3

(क) प्रति (ख) खलु

(ग) चिरम्   (ग) श्वः ।

7- विभक्ति-प्रयोगः (केवलं प्रश्नत्रयम्)   3×1=3

(क) दानभोगैः   (ख) भयात्

(ग) रामभद्रम्   (घ) राज्येन

8- समासः (केवलं प्रश्नत्रयम्)   3×1=3

(i) C योगशिक्षा   (ii) A वज्रेण भिन्नम्

(iii) A मुखपुण्डरीकम्   (iv) C मासं मासं प्रति ।

खण्डः घ (i) पठितावबोधनम्   25 अंकाः

9- गद्यांशः इस प्रश्न का मूल उद्देश्य अवबोधन परीक्षण है। बच्चे पर्यायवाची शब्दों का प्रयोग कर सकते हैं। पूर्ण अङ्क दिये जायें। आंशिक उत्तर सही होने पर आंशिक अङ्क दिये जायें।

(अ)एकपदेन उत्तरत (केवलं प्रश्नद्वयम्)   2×1/2=1

(i) शुकनासः   (ii) दारुणः/अपरिणोपशमः

(iii) पुरुषम्

(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत (केवलं प्रश्नद्वयम्)   2×1=2

(i) यौवनप्रभवं तमः निसर्गत एवातिगहनं भवति।

(ii) गर्भेश्वरत्वमभिनवयौवनत्वम् अप्रतिमरूपत्वममानुषशक्तित्वञ्च अनर्थपरम्परा प्रतिपादिता ।

(iii) यौवनारम्भे शास्त्रजलप्रक्षालननिर्मलापि बुद्धिः कालुष्यमुपयाति ।

(इ) निर्देशानुसारमुत्तरत (केवलं प्रश्नद्वयम्)   2×1=2

(i) उपयाति   (ii) दारुणः   (iii)बुद्धिः

10- पद्यांशः इस प्रश्न का मूल उद्देश्य अवबोधन परीक्षण है। बच्चे पर्यायवाची शब्दों का प्रयोग कर सकते हैं ,पूर्ण अङ्क दिये जायें। आंशिक उत्तर सही होने पर आंशिक अङ्क दिये जायें।

(अ) एकपदेन उत्तरत (केवलं प्रश्नद्वयम्)   2×1/2=1

(i) कौत्सः   (ii) रघुः   (iii) वरतन्तोः/ वरतन्तुशिष्यः ।

(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत (केवलं प्रश्नद्वयम्)   2×1=2

(i) कौत्सः विश्वजिति अध्वरे निःशेषविश्राणितकोशजातं क्षितीशं प्रपेदे ।

(ii) कौत्सः रघोः पार्श्वे अगच्छत् ।

(iii) कौत्सः उपात्तविद्यः गुरुदक्षिणार्थी अस्ति।

(इ) यथा निर्देशमुत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) 2×1=2

(i) कौत्सः (ii) अध्वरे (iii) विश्वजिति

11 नाट्यांशः - इस प्रश्न का मूल उद्देश्य अवबोधन परीक्षण है। बच्चे पर्यायवाची शब्दों का प्रयोग कर सकते हैं। पूर्ण अङ्क दिये जायें। आंशिक उत्तर सही होने पर आंशिक अङ्क दिये जायें।

(अ) एकपदेन उत्तरत। (केवलं प्रश्नद्वयम्). 2×1/2=1

(i) लवस्य (ii) अरुन्धत्याः (iii) लवः

(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्) 2×1= 2

(i) अरुन्धती लवमुत्सङ्गे गृहीत्वा चिन्तयति यत् दिष्ट्या न केवलमुत्सङ्गश्चिरान्मनोरथो अपि मे पूरितः।

(ii) अविज्ञातवयः क्रमौचित्यात् पूज्यानपि सतः कथमभिवादयिष्ये इति लवः चिन्तयति।

(iii) लवः कलहंसघोषघर्घरानुनादिना स्वरेण रामभद्रमनुसरति ।

(इ) निर्देशानुसारम् उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्) 2×1=2

(i) अहम् (कौशल्या) (ii) पुण्डरीकम् (iii) देहबन्धेन

12 प्रश्ननिर्माणम् (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)। 4×1=4

(क) कः (ख) कैः (ग) केषु

(घ) कान् (ङ) के

13 अन्वयः - 3

जनकादयः कर्मणा एव संसिद्धिम् आस्थिताः। (त्वम्) हि लोकसंग्रहम् संपश्यन् अपि कर्तुम् एव अर्हसि।

14 छात्राः श्लोकस्य **भावार्थं** संस्कृतभाषया लेखिष्यन्ति । 3

अथवा

छात्राः 'विद्ययाऽमृतमश्नुते' इति पाठस्य **सारांशं** संक्षेपेण संस्कृतभाषया लेखिष्यन्ति ।

खण्डः घ (ii) संस्कृतसाहित्येतिहासस्य सामान्यः परिचयः 10 अंकाः

15- केवलं प्रश्नत्रयम् 3×1=3

(i) D अश्वघोषः (ii) C नवदश

(iii) A विक्रमाङ्कदेवचरितम् (iv) B ऐतिहासिकम् ।

16- केवलं प्रश्नत्रयम् 3×1=3

(i) C बाणभट्टः (ii) B कन्दर्पकेतुः

(iii) A सोड्ढलः (iv) B चम्पूरामायणम् ।

17- केवलं प्रश्नचतुष्टयम् 4×1=4

(i) A शूद्रकः (ii) C नाट्यशास्त्रम्

(iii) A दूतवाक्यम् (iv) B पुरूरवा

(v) D भासः ।

खण्ड ङ	**छन्दोऽलङ्कारपरिचयः**	**10 अङ्काः**

18- (अ) केवलं प्रश्नत्रयम् 3×1=3

(i) अनुष्टुप्

(ii) छात्राः उदाहरणं लेखिष्यन्ति
यथा पापान्निवारयति------।

(iii) sss मगण

(iv) उपजाति प्रतिचरणं एकादश वर्णाः

(आ)केवलं प्रश्नद्वयम् 2×1=2

(i)इन्द्रवज्रा (ii) शिखरिणी (iii) मालिनी

19- **(अ) केवलं प्रश्नत्रयम्** 3×1=3

(i) साधर्म्यमुपमा भेदे ।

(ii) छात्राः उदाहरणं लेखिष्यन्ति यथा वहन्ति वर्षन्ति----।

(iii) श्लिष्टैपदैरनेकार्थाभिधाने श्लेष इष्यते ।

(iv)तद्रूपकम् ।

(आ) केवलं प्रश्नद्वयम् 2×1=2

(i) उपमा

(ii) उत्प्रेक्षा

(iii) यमकम्